

ምዕራፍ ሰለስተ

ማዕርነት

ዕላማታት ትምህርቲ እዚ ምዕራፍ:-

እዚ ምዕራፍ ምስተምሃርኩም:-

- እንታይነት ማዕርነት ትፈልጡ።
- ኩሎም ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ከምኡ'ውን ዜጋታት ኢትዮጵያ ዘለውዎም ቀንዲ መሰላት ማዕርነትን ማዕረ ተጠቃምነትን ትግንዘቡ።
- እንታይነት ጉዳኣት ኣካል ትፈልጡ።

3.1 እንታይነት ማዕርነት

- ማዕርነት ዝብል ቃል መጀመርታ እንትትሰምዑ ናብ ኣእምሮኹም ዝመዕእ ሓሳብ እንታይ እዩ?

ማዕርነት ኣብ ተመሳሳሊ ደረጃ ዘለዉ ሰባት ብውልቀ ኮነ ብሓባር ብተመሳሳሊ ኩነታት ክረኽቡዎ ዝግባእ መሰልን ጥቕምን እዩ። ብኻልእ መልክዕ ማዕርነት ሰባት ብተመሳሳሊ ብርኪ ክዋዕኡዎ ዝግባእ ሓላፍነት እውን ዘጠቓልል እዩ።

ኣብ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ዝኾነ ዜጋ ብዘይ ኣፈላላይ ክረኽቦ ዝግባእ መሰልን ጥቕምን ኣለዎ። ንኣብነት ሓደ ሰብ፣ ሰብ ስለዝኾነ ጥራሕ መሰሉ ከም ካልኦት ማዕረ ክኸበረሉ ይግባእ። ብተወሳኺ እውን ኣብ ተመሳሳሊ ስራሕ ንዝተዋፈሩ ሰባት ተመሳሳሊ ረብሓ ናይ ምርካብ መሰል ኣለዎም።

ማዕርነት ኣብ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ኩሎም ዜጋታት ብውልቀ ኮነ ብሓባር ክረኽቡዎ ዝግባእ ማዕረ መሰልን ሓላፍነትን እዩ። ማዕርነት ብዘርኢ፣ ብሃይማኖት፣ ብቋንቋን ብካልኦትን ኣፈላለይ ከይተገበረ ክኸበር ዝግብኦ መሰል እዩ።

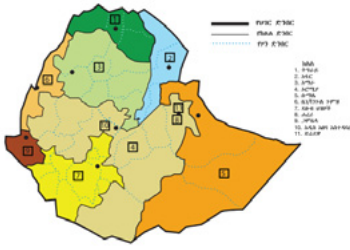
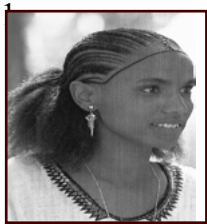

መልመዲ 1

ነዘም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ማዕርነት ማለት እንታይ ማለት እዩ?
2. ኣብ ሰደራኹም ማዕርነት ከመይ ይግለፅ? ኣብነት እናቕረብኩም ኣረድኡ፡፡

3.2 መሰል ማዕርነት ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን

ሥልጣ 3.9 የኢትዮጵያ የክልል መስተዳደሮችና ዋና ከተሞቻቸው

ሰእሊ 3.1 ኢትዮጵያ ሃገር ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን እያ፡፡

- ኣብ ላዕሊ ካብ ዘሎ ሰእሊ እንታይ ተገንዚብኩም?
- ኣብ ከባቢኹም ዝነብሩ ስም ኣባላት ብሄራት ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ኣብ ጥራዝኹም ዘርዝሩ፡፡

ኣብ ኢትዮጵያ ካብ 80 ንላዕሊ ዝኾኑ ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ብሓባር ይነብሩ። እቲ ሓደ ካብቲ ካሊእ ዘይነኣኣሱ ኩሎም ማዕረግ እዮም። መግለጺ ማዕርነቶም ድማ ባዕሎም ንባዕሎም ምምሕዳሮም፣ መሰል ብቋንቋኦም ምጥቃሞም፣ ባህሎም ምምዕባልን ሃይማኖቶም ምስፍሕፋሕን ብተግባር ምትርጓሞም ክጥቀሱ ዝኽእሉ እዮም።

መልመዳ 2

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ኣብ ክፍልኹም ካብ ዝተፈላለዩ ብሄራት ብሄረሰባትን ህዝብታትን ናይ ዝመፁ መሓዙትኩም መሰላት ምኽባር እንታይ ረብሓ ኣሎዎ?
2. ኣብ ከባቢኹም ዝነበሩ ህዝብታት ዝተኸበሩሎም መሰላት ማዕርነት ኣብ ዝገልፁ ጉዳያት ተመያየጡ።

3.2.1 መሰል ዓርሰ ምምሕዳር

- ዓርሰ ምምሕዳር ማለት እንታይ ማለት እዩ?

ህዝቢ ኣገው

ህዝቢ ኣገው ኣብ ኢትዮጵያ ካብ ዝርከቡ ብሄረሰባት ሓደ እዩ። እዚ ህዝቢ ኣብዚ እዋን እዚ ኣብ ብሄራዊ ክልል ኣምሓራ ዋግኸምራን ኣዊን ኣብ ዝተባህሉ ዞታት ብበዝሒ ይርከቡ። ኣብ ከባቢኡ ምስ ዝርከቡ ካልኦት ብሄረሰባት ብማዕርነትን ብምክብባርን ይነብር። ህዝቢ ኣገው ናይ ባዕሉ ዝኾነ ቋንቋን ባህልን ታሪኽን ኣለዎ።

ስለዝኾነ ድማ ኣብዚ እዋን እዚ ብምርጭኡን ብድሌቱን ዓርሱ ኣብ ምምሕዳር ይርከብ። ኣብ ሕገ መንግስቲ እታ ሃገር ብዝተደንገገ መሰረት ኣብ ቤት ምኽሪ እታ ሃገርን ኣብ ቤት ምኽሪ እቲ ክልልን ብዝመረጸም። ሰባት ውክልና ረኺቡ ኣሎ። ብዝተደንገገ መሰረት'ውን ብሄረሰብ ኣገው ዓርሱ ብምምሕዳር መሰል ማዕርነቱ ኣብ ምጥቃም ይርከብ። እዚ ድማ ከባቢኡ ንክልምዕን መሰል ህዝቢ ክኸበር ንምግባር ጠቐሙዎ ኣሎ።

መልመዲ 3

አብ ላዕሊ ዝቐረበ ምንባብ መሰረት ጌርኩም ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. መሰል ዓርሰ ምምሕዳር ብሂረሰባትን ህዝብታትን ዝህቦ ጥቕሚ እንታይ እዩ?
2. ህዝቢ ኣገው ኣብ ከባቢኡ ምስዝርከቡ ካልኦት ብሂረሰባት ብኸመይ መልክዕ ይነብር ኣሎ?

3.2.2 መሰል ብቋንቋኻ ምጥቃም

- ኣብ ከባቢኹም ካብ ዝዝረቡ ዝተፈላለዩ ቋንቋታት እትፈልጡዎም ዘርዝሩ።
- ኣብ ከባቢኹም ቋንቋ ስራሕ መንግስቲ እንታይ እዩ?

ኣብ ኢትዮጵያ ዝርከቡ ኩሎም ቋንቋታት ሓደ ካብቲ ካሊእ ከይተበላለፁ ብመረዳድኣይነቶም ማዕረ እዮም። ኩሎም ቋንቋ ንዝጥቀሙሎም ህዝብታት መግለጺ መንነቶምን መንፀባረቂ ባህሎምን እዮም። ህፃናት መፍትሒ ኣፍ ቋንቋኦም ካብ ስድራኦም ካብ፣ ዝተወለዱሉ ከባብን ሕብረተሰብን ክመሃሩ ይኸእሉ።

መሰል ብቋንቋኻ ምጥቃም ክንብል ከለና ድማ ብቋንቋኻ ምዝራብ፣ ምፅሓፍን ቋንቋኻ ምዕባይን ከምኡ'ውን ንትምህርቲ ንስራሕ ምጥቃም ዘጠቓለል እዩ።

መልመዲ 4

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. መሰል ብቋንቋኻ ምጥቃም ክባሃል ከሎ እንታይ ማለት እዩ?
2. ብቋንቋኻ ምጥቃም ዝህቦ ረብሓ እንታይ እዩ?

3.2.3 መሰል ምርካብ ማዕረ ዕድል ትምህርቲ

- መሰል ምርካብ ማዕረ ዕድል ትምህርቲ እንታይ ረብሓ ኣለዎ?

ብሂራት፣ ብሂረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ማዕረ ዕድል ትምህርቲ ናይ ምርካብ መሰሎም ብሕገ መንግስቲ ዝተኸበረ እዩ። እዚ መሰል እዚ ንጓል ኣንስተይቲ ኮነ

ንወዲ ተባዕታይ፣ ንነበርቲ ከተማ ይኹን ንነበርቲ ገዕር፣ ብዘይ ሓደ ኣፈላላይ ብማዕረ ደረጃ ተግባራዊ ይኸውን ኣሎ። ኣድልዎኣዊ ኣሰራርሓ ክውገድ እንተሎ ትምህርቲ ንኹሉ ብማዕረ እንትባላሕን ሃገርና ቅልጡፍ ዕቤት ምምዘጋብ ክትቅፅል እያ። ዜጋታት እውን ማዕረ ናይ ምምሃር መሰሎም እንትክበር ሃገራዊ ስምዒቶም ክብ ይብል። እዚ ድማ ንዕቤት እታ ሃገር ወሳኛይ ይኸውን።

መልመዲ 5

ኣብዘም ዝሰዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. መሰል ማዕረ ዕድል ምርካብ ትምህርቲ ብምንታይ ይግለፅ?
2. ምክባር መሰል ማዕረ ምምሃር ዜጋታት ዝህቦ ረብሓ እንታይ እዩ?

3.2.4 መሰል ምርካብ ማዕረ ዕድል ስራሕ

- መሰል ምርካብ ማዕረ ዕድል ስራሕ እንትበሃል እንታይ ማለት እዩ?

ዝኾነ ሰብ ብዘለዎ ፍልጠትን ሞያን ማዕረ ዕድል ስራሕ ናይ ምርካብ መሰል ኣለዎ። ዕድል ስራሕ ንምርካብ ብዶታ፣ ብብሄርን ብሄረሰብን፣ ብሃይማኖትን ኣፈላላይ ኣይግበርን። ሓደ ሰብ ማዕረ ክእለትን ልምድን እንተሃልዩዎ ምስ ካልኦት ብማዕረ ተወዳዲሩ ኣብ ስራሕ ተቐጺሩ ክሰርሕ ይክእል እዩ።

መሰል ኣብ ስራሕ ምቕሃርን ምስራሕን ብምክንያት ዝምድና፣ ፍልጠን ብጥቕማ ጥቕምን ወዘተ ክተኣንጎል የብሉን።

መልመዲ 6

ነዘም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ማዕረ ዕድል ምርካብ ስራሕ ክባሃል ከሎ እንታይ ማለት እዩ?
2. ምክባር መሰል ማዕረ ዕድል ኣብ ምርካብ ስራሕ ዝህቦ ረብሓ እንታይ እዩ?

3.3 መሰል ማዕርነት ኣብ ቤት ትምህርቲ

- ተምሃሮ ኣብ ቤት ትምህርቲ ዘለዎም ማዕርነት ዘርዝሩ።

ቤት ትምህርቲ ቀዳማይ ብርኪ ደንጎሎ

ቤት ትምህርቲ ቀዳማይ ብርኪ ደንጎሎ ኣብ ወረዳ ወርዲ ለኽ ዝርከብ እዩ። ኣብቲ ቤት ትምህርቲ ምምስራት ፓርላማ ተምሃሮ ስለዘድለዩ ከካብ ክፍሉ ተወከልቲ ተምሃሮ ተሓርዮም ኣኼባ ተኻየደ። ኣብቲ ኣኼባ ፈለማ ርእሰ መምህር እቲ ቤት ትምህርቲ ዘረባ ምስ ኣስምዑ ካብ መንጎ እቶም ተምሃሮ ነቲ መረፃ ዘፈፅም ኮሚቴ ተመሪፁ ተመስረተ። እቲ ኮሚቴ ኣባላት ፓርላማ ተምሃሮ ንምምራፅ ነዚ ዝስዕብ መምርሒ ኣዳለወ።

ትሕዝቶ እቲ መምርሒ “ኣብቲ መረፃ ምስታፍ ዝኸእሉ ኣወዳትን ምንም ዓይነት ጉድኣት ኣካል ዘይብሎምን ምዃን ኣሎዎም ዝብል ነበረ። ተምሃሮ ግና ነቲ መምርሒ ብትረት ከካነዎ። እቲ ኮሚቴ ድማ ነቲ ጉዳይ ከም ብሓድሽ መርሚሩ ካልእ መምርሒ ክወፅእ ብዓብላሊ ድምዲ ተወሰነ። ብመሰረት እዚ ድማ እቲ ዝተመሓየሸ መምርሒ ከምዚ ይብል።

ዝኾነ ተምሃራይ እዚ ቤት ትምህርቲ ንኣባልነት ፓርላማ ተምሃሮ ብሕፁይነት ምቕራብን ምውድዳርን ይኸእል። ብመሰረት ተመሓይሹ ዝቐረበ መምርሒ ድማ ሓመሽተ ኣባላት ዝሓዘ ፓርላማ ተምሃሮ እቲ ቤት ትምህርቲ ተመስረተ።

ስእሊ 3.2 ተምሃሮ ኣብ ከይዲ መረፃ ፓርላማ ተምሃሮ

መልመዲ 7

ብመሰረት እቲ ምንባብ ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ኣብቲ ከይዲ መረፃ ቦቲ ዘምርፅ ኮሚቴ መረፃ ዝተንፀባረቐ ኣድልዎ ኣተሓሳስባታት እንታይ ነይሮም? ንምንታይ?
2. “ኣንገላትን ጉዳይት ኣካልን ኣብ ኣባልነት ኣመራርሓ ተምሃሮ ክሳተፉ ኣይኸእሉን”። ዝብል ኣተሓሳስባ ትኸክል ድዩ? ንምንታይ?
3. ኣብ ቤት ትምህርትኹም ፓርላማ ተምሃሮ ኣሎዮ? ክንደይ ኣዋልድ ተምሃሮ ኣብ መሪሕነት ይርከባ?

ኣብ ቤት ትምህርቲ ብዎታ፣ ብቐለም፣ ብሃይማኖትን ብኻልኦት ኩነታትን መድልዎ ዘይግበረሉ ኣሰራርሓ ምህላው ምኽባር መሰላት ማዕርነት ዝገልፅ እዩ። ኣብ ቀፅሪ ቤት ትምህርቲ ክኸበሩ ካብ ዝግቦኦም መሰላት ዝኾነ ተምሃራይ ዘይተረደኦ ሕቶ ናይ ምሕታት፣ ንዝሓተቶ ሕቶ መልሲ ናይ ምሃብ፣ ኣብ ዝተፈላለዩ ክለባት ናይ ምስታፍ፣ ነቲ ቤት ትምህርቲ ኣብ ዝምልከቱ ጉዳይት ሓሳብ ናይ ምሃብ፣ ብንብረት እቲ ቤት ትምህርቲ ናይ ምጥቃምን ዝመሳሰሉን ይጥቀሱ።

ይኹን እምበር ዝኾነ ተምሃራይ ምስ መሰላቱ ጎናጎኒ ግቡኡውን ብኣግባቡ ክፍፅም ትፅቢት ይግበረሉ። ንኣብነት ሕግን ደንብን እቲ ቤት ትምህርቲ ምፍላጥን ምኽባርን፣ ኣብ ክፍሊ ኮነ ካብ ክፍሊ ወፃኢ ንኻልኦት መርኣያ ኮይኑ ምርካብን ዕዮታት ገዛን ክፍልን ኣብ ግቡእ ግዘ ምውዳእን ይጥቀሱ።

መልመዲ 8

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ኣብ ቤት ትምህርቲ ክኸበሩልኩም ዝግብኡ መሰላት ግለፁ።
2. ክትፍፅሙዎም ዝግብኡኹም ግቡኣት እንታይ እንታይ እዮም?

3.4 ማዕርነት ፆታ

3.4.1 ማዕርነት ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ብኹሉ ዘፈር

ሰእሊ 3.3 ኣደን ውላድን ኣብ ስራሕ ክለዉ.

- ማዕርነት ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን እንታይ ማለት እዩ?
- ብመሰረት እቲ ሰእሊ ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ዝኾነ ጊዜን ቦታን ምስ ወዲ ተባዕታይ ማዕረ ክሰርሓ ይኸእላ እዩን ኣብ ዝብል ሓሳብ ትሰማምዑ ዶ?

ናብራ ወይዘሮ ለታይ

ኣምልሻን ከድርን ተምሃሮ ሓምሻይ ክፍሊ እዮም። ሓደ እዋን ወይዘሮ ለታይ ንዝተባህላ ኣደ ከምዚ ዝስዕብ ቃለ መሕትት ገይሮምለን ነይሮም። ንስኻትኩም ድማ ነዚ ቃለ መሕትት ተኸታተሉ።

ኣምልሻ:- ኣበይ ተወሊድክን ዓቢኻን?

ወ/ሮ ለታይ:- ተወሊደ ዝዓበኹሉ ወልቃይት ኣብ ዝበሃል ቦታ እዩ።

ከድር:- ከም መጠን ኣደ እንታይ ዓይነት ስራሕቲ ትሰርሓ?

ወ/ሮ ለታይ:- መብሃሕቱ ስራሕ ገዛ ማለት ቆልዑ ምሕብሓብ፣ ገዛ ምፅራይ፣ ምግቢ ምድላውን ዝመሳሰሉን እሰርሕ።

ኣምልሻ:- እዚ ስራሕ ኣብ እትሰርሓሉ ግዜ ዘጋጥመክን ፀገማት እንተሃሊዩም እንተትነግራና?

ወ/ሮ ለታይ:- ደቀዩ! ቅድም ክብል እቲ ዝነበረ ዓብዪ ፀገም ስራሕ ገዛ ናይ ደቂ ኣንስትዮ ጥራይ ተገይሩ ይውሰድ ምንባሩዮ። ሎሚውን እዚ ኣረኣእያ 'ዚ ምሉእ ብምሉእ ገና ኣይተቐረፈን።

ከድር:- ደቂ ተባዕትዮ ኣብ ስራሕ ገዛ ኣይሳተፋን ማለት ድዩ?

ወ/ሮ ለታይ:- እወ! መብዛሕትኡ ስራሕ ገዛ እንሰርሖ ንሕና ደቂ ኣንስትዮ ኢና።

አምልሻ:- ተግባር ደቂ ተባዕትዮ እንታይ'ዩ?

ወ/ሮ ለታይ:- ስድራይ ብዝምልከት፣ እንመሓዳደር ብስራሕቲ ግብርና'ዩ። ኮይኑ ግን በዓል ገዛይን ደቂ ተባዕትዮ ደቀይን ኣብ ስራሕ ገዛ ብዙሕ ኣይሳተፋን።

ከድር:- ኣብ ከባቢኹም ደቂ ኣንስትዮ ብዙሕ ስራሕን ከቢድ ሓላፍነትን ኣለወን ማለት ድዩ?

ወ/ሮ ለታይ:- እወ! ስራሕ ንል ኣንስተይቲ ብዙሕ'ዩ። ንመራሒ ስድራ ድማ ስራሕ ሓግዘኒ ኢልካ ምሕታት ብዙሕ ኣይተለመደን።

አምልሻ:- እዚ ኩነት'ዚ ከመይ ጌርካ ምስትኸኻል ዝከኣል ይመስለክን?

ወ/ሮ ለታይ:- ማዕርነት ደቂ ተባዕትዮን ደቂ ኣንስትዮን ክኸበር ብምግባር፣ ነቲ ሕብረተሰብ ድማ ብዛዕባ ማዕርነት ብምምሃር፣ ብተወሳኺ'ውን ንደቂ ኣንስትዮ ዕድል ትምህርቲ ክረኽባ ብምግባር'ዩ።

ከድር:- ፍቓደኛ ኮይንክን ንዝሃብክናና መልሲ ነመስግነክን።

ወ/ሮ ለታይ:- ኣነውን እዚ ዕድል'ዚ ስለ ዝሃብኩምኒ ኣመስግን።

መልመዲ 9

ኣብ ላዕሊ ንዝቐረበ ቃለ መሕትት መሰረት ጌርኩም ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ነናይ ባዕልኹም ስድራ ኣብ ላዕሊ ምስ ዝቐረበ ቃለ መሕትት ክተነፃዕሩዎ ከለኹም እንታይ ይመስል? ዘመሳስሎን ዘፈላልዩን ኣረድኡ።
2. ወ/ሮ ለታይ እዚኹ-ሉ ስራሕ በይነን ምስረሐን ንስድራ ቤት ይጠቅም'ደስ ይጎድእ? ንምንታይ?
3. በዓል ቤት ወ/ሮ ለታይ ኣብ ስራሕ ገዛ ንምስታፍ እንታይ ክገብሩ ይግባእም? እቶም ቆልዑ'ኸ?

ደቂ ኣንስትዮ ፍርቂ ኣካል እቲ ሕብረተሰብ ስለዝኾና መሰለን ምኽባርን ማዕርነትን ምቕባልን ጠቓሚ እዩ። ኩሎም ዜጋታት ማዕርነት ደቂ ኣንስትዮ ዘይቕበል ኣረኣጊያን ተግባርን ምቕላስን መሰል ማዕርነት ደቂ ኣንስትዮ ምድጋፍን ትፅቢት ይገብረሎም።

ደቂ ኣንስትዮ ብኣካላዊ ኮነ ኣእምሮኣዊ ብቕዓት ምስ ደቂ ተባዕትዮ ማዕረግን

ማዕርነት ፆታ ማለት ወዲ ተባዕታይን ንል ኣንስተይትን ኣብ ዝኾነ ኩነታትን ዘፈር ስራሕን ማዕረ ምኃን ማለትዮ። ንኣብነት ኣብ ገዛ፣ ኣብ ቤት ትምህርቲ፣ ኣብ ስራሕ ሕርሻ፣ ኣብ ምርባሕ እንስሳት፣ ኣብ ንግድን ካልኣት ሓላፍነትን ደቂ ኣንስትዮ ምስ ደቂ ተባዕትዮ ማዕረግን።

መልመዲ 10

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ብልማድ ኣብ ከባቢኹም ስራሕቲ ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ተባሂሎም ዝፍለጡ እንታይን እንታይን 'ዮም?
2. ደቂ ኣንስትዮ ዝሰርሑስ ስራሕ ደቂ ተባዕትዮ'ዶ ክሰርሑዎ ይኸእሉ?
3. ብልሙድ ስራሕቲ ደቂ ተባዕትዮ ተባሂሉ ዝግመት ደቂ ኣንስትዮ ክሰርሑዎ ይኸእላ?

3.4.2 መግለጫታት መሰል ማዕርነት ተምሃሮ ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ኣብ ቤት ትምህርቲ

ስእሊ 3.4 ተምሃሮ ኣብ ክፍለ.

- ካብቲ ስእሊ እንታይ ትግንዘቡ?
- ኣብ ቤት ትምህርቲ ምኽባር መሰል ማዕርነት ደቂ ተባዕትዮን ደቂ ኣንስትዮን ብምንታይ ይፍለጥ?

ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ተምሃሮ ኣብ ቤት ትምህርትኹም ብኸሎም መሰላት ማዕረ እዮም። ንኣብነት ኣብ ክለባት ምስታፍ፣ ኣብ ኣመራርሓ ፓርላማ ተምሃሮ፣ ማዕረ ውክልና ኣብ ምርካብን ዝመሳሰሉ መሰላት ክኸበሩለን ይግባእ። ኣብ ቤት ትምህርቲ መሰል ማዕርነት ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ተምሃሮ ኣብ ተግባር ንክውዕል ኣካላት ኣመራርሓ ቤት ትምህርቲ፣ ተምሃሮ፣ መምህራን፣ ወለድን መንግስትን ማዕረ ሓላፍነት ኣለዎም።

መልመዲ 11

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ኣብ ክፍልኹም ክንደይ ደቂ ኣንስትዮ ተምሃሮ ኣለዎ? ቁፅሪ ተምሃሮ ደቂ ተባዕትዮኹ ክንደይ እዩ? ኣየናይ ቁፅሪ ይበዝሕ?
2. ኣብ ክፍልኹም ንምብዛሕ ወይ ንምውሓድ ቁፅሪ ተምሃሮ ደቂ ኣንስትዮ ቀንዲ ምኽንያታት እንታይ ይመስለኩም? ብጉጅለ ተመያይጥኩም ኣረድኡ።

3. ቁፅሪ ደቂ አንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ተምሃሮ ንኸመጣጠን እንታይ ክግበር ኣለዎ ትብሉ? ዝተመጣጠነ እንተኾይኑኸ ቀፃልነት ንኸህልዎ ካብ ቤት ትምህርትኹምን ካብ ስድራኹምን እንታይ ትፅቢት ይግበር?

3.5 ማዕርነት ባህሊ

3.5.1 እንታይነት ማዕርነት ባህሊ

ስእሊ 3.5 ባህሊ ዝተፈላለዩ ህዝብታት

• ተምሃሮ ኣብ ላዕሊ ካብ ዝተግዘብኩምዎ ስእሊታት እንታይ ተረዲእኹም?

ባህሊ ማለት ሓፈሻዊ ሜላ ኣነባብራ ደቂ ሰብ ዝገልፁ ተግባራት ዘጠቓለለ እዩ። ካብ መንጎ መግለፂ ባህሊ ዝኾኑ ቋንቋ፣ ሃይማኖት፣ ኣዘራርባ፣ ኣከዳድና፣ ኣመጋግባ፣ ኣገላልፃ ሓጎሰን ሓዘንን ዝመሳሰሉን ይጥቀሱ።

ኣብ ኢትዮጵያ ብዙሓት ባህልታት ኣለዉ። ኩሎም ባህልታት ድማ ማዕረ እዮም። እዞም ባህልታት እዚኣቶም ካብ ቦታ ናብ ቦታ ይፈላለዩ እዮም። እዚ ጥራሕ ዘይኮነ ባህሊ ካብ ግዛ ናብ ግዛ፣ ብብርኪ ዕብየትን ኩነታት ኣነባብራን ወድሰብ ከምኡውን ብዝፍጠሩ መገደድቲ ኩነታት ክልወጥ ይኸእል እዩ። ኣብዚ እዋን እዚ ኣብ ሃገርና ዝርከቡ ኩሎም ባህልታት ማዕርነቶም ብሕገ መንግስቲ ዝተኸበረ እዩ።

መልመዲ 12

ኣብ እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ባህሊ እንታይ እዩ?
2. ማዕርነት ባህሊ ማለት እንታይ ማለት እዩ?

ኣብ መግለጻት ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ሓደ ምክባር ማዕርነት ባህሊ'ዩ። ኩሎም ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ባህሎም ቋንቋኦምን ታሪኽምን ክጥቀሙሎምን ክዕብዩን ማዕረ መሰል ኣለዎም። ስለዝኾነ ድማ ህዝብታት ሓዲኦም ናይቶም ካልኣት ባህሊ፣ ቋንቋን፣ ታሪኽን ክፈልጡን ክክብሩን ይግባእ። ኣብ ማዕርነትን ኣብ ምፍቓድን ዝተደረሸ ሰናይ ዝምድና ክምዕብል ይግባእ። ስለዚ ምዕባይን ምዕቃብን ባህሊ ዝድለየሉ ምክንያት ቋንቋና፣ ታሪኽና ካልኣት ጠቐምቲ ዝኾኑ ሚላታት ኣነባብራናን ኣብ ወለዶ ናብ ወለዶ ንምትሕልላፍ እዩ።

መልመዲ 13

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱዎም።

1. ኣብ ክባቢኹም ዝርከቡ ሓበርቲ ባህላዊ መግለጻት ዘርዝሩ።
2. ኣብ ክባቢኹም ዝርከቡ ጠቐምትን ጎዳኣትን ልምዳዊ ተግባራት ስዒቡ ዘሎ ሰደቓ ኣብ ጥራዝኩም ገልቢጥኩም ኣስፍሩ።

ተ.ቁ	መግለጻት ጠቓሚ ባህሊ	ድሑር ልማዳዊ ተግባራት
1		
2		
3		

3.5.2 ኣድላይነት ምዕባይ ባህሊ

- ባህልኻ ምዕባይ ዝህቦ ረብሓ እንታይ እዩ?

ኣብ ሃገርና ኣብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ካብ መንጎ ዝረኣዩ ልማዳዊ ተግባራት፡-

ሀ. ድሑር ልምዳዊ ተግባራት

- ምኽላእ ዓንቀር ህፃናት
- ምኽንሻብ ጓል ኣንስተይቲ
- ትሕቲ ዕድመ መርዓ
- ኣብ ግዘ ሓዘንን ብኸይትን ኣካላት ምቑሳልን ሰብነትካ ምሕማቕን
- ምብሕጓግ ጎረሮ ህፃናት(ሃናት)
- ኣካልካ ግቡእ ብዘይኮነ ኩነታት ብበሊሕ ነገር ምቕራፅ
- ንመርዓን ካልእ ድግስን ካብ ዓቕሚ ንላዕሊ ወፃኢ ምግባር

ለ. ጠቕምቲ ልምዳዊ ተግባራት

- ስራሕ ብሓባር ተሓጋጊዝካ ምስራሕ/ወፈራ፣ ልፍንቲ/
- ምቕባል ጋሻን ምኽባር ዓበይትን
- እድር /ኣብ/ ግዘ ሓዘን ሚላ ምትሕግጋዝን/ ዕቁብ / ሚላ ምዕቛር/
- ንዝተገገሙ ወገናት ከም ዓቕምኻ ምርዳእ ወዘተ እዮም።

ዕዮ ጉጅለ

ኣብ ከባቢኹም ኣብ ደቂ ኣንስትዮ ተምሃሮን ኣብ ህፃናትን ዘጋጥሙ ጎዳኣቲ ተግባራትን ዘስዕቡዎ ፀገም ጥዕናን ተጎጂልኩም መረዳእታ ብምትእኸኻብ ካብ ሓደ ገፅ ዘይዛይድ ዕሑፍ ኣቕርቡ።

3.6 ጉዳኣት ኣካል

3.6.1 እንታይነት ጉዳኣት ኣካል

- ጉዳኣት ኣካል ማለት እንታይ ማለት እዩ?
- ንጉዳኣት ኣካል ዘቃልፀ ኩነታት ዘርዝሩ።

ጉድኣት ኣካል ማለት ሓደ ኣብ ምሉእ ጥዕናን ኩነታትን ዘሎ ሰብ ክሰርሖ ዝግብኦ ተግባር ምሰራሕ ዘይምኽኣል እዩ። ብኻልእ ገፅ ጉድኣት ኣካል ማለት ሓደ ተግባር ወይ ምንቕስቓስ ብዝተፈላለዩ ምኽንያት ምፍፃም ዘይምኽኣል እዩ። ኣብ ኢትዮጵያ ብርክት ዝበሉ ጉድኣት ኣካል ኣለዉ። ጉድኣት ኣካል ኣብ ቤት ትምህርቲ፣ ኣብ ስራሕ ቦታ፣ ኣብ ማሕበራዊ ናብራን ኣብ ዝመሳሰሉን ክግለሉን ኣድልዎ ክበፅሖምን ይረኣ።

ከምዚ ዝዓይነቲ ኣብ ጉድኣት ኣካል ዝበፀሕ ከይዲ ምግላልን ምርሓቕን ብሕጊ ዝተኸልከለን ንዕብዮት ሃገርን ዝነድእ እዩ። ጉድኣት ኣካል ምሉእ ክብሪ ኣለዎም። ከምቲ ካልእ ዜጋ ንሃገር ዝረብሕ ተግባር ክሰርሖ ይኸእሉ እዮም። ስለዝኾነ ድማ መንግስትን ሕብረተሰብን መሰሎም ከኸብሩሎምን ደገፍ ክገብሩሎምን ትፅቢት ይግብር።

መልመዲ 14

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ፡፡

1. ንጉድኣት ኣካል ክግበረሎም ዝግባእ ደገፍ እንታይ እንታይ እዩ?
2. ጉድኣት ኣካል ከምኩሉ ዜጋ ንሃገር ዝጠቅም ተግባር ክሰርሖ ዝኸእሉ እንታይ ዓይነት ኩነታት ክመቻቸዉሎም ከለዉ እዩ?

3.6.2 ንጉድኣት ኣካል ዘድልዩዎም ደገፋት፡

- ኣብ ከባቢኹም ዝርከቡ ጉድኣት ኣካል ዝድልዩዎም ደገፋት እንታይ እንታይ እዮም?

ጉድኣት ኣካል ካብ መንግስቲ፣ ካብቲ ሕብረተሰብን ገበርቲ ሰናይ ትካላትን ክግበሩሎም ዝግብኡ ደገፋት ኣለዉ። ካብ መንጎ እዚኣቶም ኣብ ዝነብሩሉ ከባብን ኣብ ኣብያተ ትምህርትን ፍቕርን ክንክንን የድልዮም። ከምኡ ድማ ዘድልዩዎም ናውቲ ክማልኡሎም ይግባእ። ንኣብነት ምርኣይ ንዘይኸእሉ ወገናት መፃሕፍቲ ብሬል ክቐርቡሎም ይግባእ። ጉድኣት ኣካል መሰላቶም እንተተኸበሩሎምን ኣድላዪ ደገፍ እንተተዋሂቦምን ሃገር ካብ ድኸነትን ድሕረትን ንምንጋፍ ኣብ ዝግበር ፃዕሪ ዕዙዝ ኣስተዋፅኦ ክገብሩ ይኸእሉ እዮም።

ሰጳሊ 3.6 ጉዳኣት ኣካል ከም ካልእ ሰብ መፍረይቲ ዜጋታት እዮም።

መልመዲ 15

ኣብዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ኣብ ቤት ትምህርትኹም ጉዳኣት ኣካል እንተሃልዩም ንዓኣቶም ንምሕጋዝ ዝተገበረ ምንቅስቓስ እንታይ ዓይነት እዩ?
2. ንጉዳኣት ኣካል ደገፍ ኣብ ምግባር ናታትኩም ግደን ሓላፍነትን እንታይ ክኸውን ይግባእ?

3.7 እንይነት መሰል ማዕርነት ሃይማኖት

- ማዕርነት ሃይማኖት ማለት እንታይ ማለት እዩ?

ሃይማኖት ማለት ፊጣሪ ኣሎ ኢልካ ምእማን እዩ። ብቻላት ክግለፅ ዘይኸእልን ካብ ምፍላጥ ዝሓለፈን ኣምላኽ ምፍራሕን ብሕግታቱ ምግዛእን ሃይማኖት ይበሃል። መብዛሕቶም ኣብ ዓለምና ዘለዉ ሃይማኖታት ዘምህሩዎ ፅቡቕ ስነ-ምግባርን ንደቂሰብ ፅቡቕ ወይ ቅኑስ ዝኾነ ነገር ምግባርን እዩ።

መግለጺ መንነት ህዝብታት ካብ መንጎ ዝኾኑ ሰብኣዊ መሰላት ሓደ መሰል ዝደለኻዮ ሃይማኖት ምሓዝን ምስጋምን እዩ። መሰል ምስዓብ ዝደለኻዮ ሃይማኖት ኣዝዮም ኣድላይቲ ኣብ ዝኾኑ መሰላት ይምደብ።

ሕገ መንግስቲ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፑብሊክ ኢትዮጵያ ማዕርነት ሃይማኖት ብምርግጋፅ ዝኾነ ዜጋ ዝመስሎ ሃይማኖት ንክስዕብ መሰል ከምዘለዎ ብግልፂ ደንጊጉ እዩ።

ካብዚ ብተወሳኺ ሓደ ሃይማኖት ወይ ውልቀ እምነት ኣብ ልዕሊ ካልእ ብሓይሊ ንምፅግን ንዝግበር ፈተነ ይኸልክል እዩ።

መሰል ማዕርነት ሃይማኖት ክበሃል ከሎ ዝኾነ ዜጋ ሃገርና ዝመስሎ እምነት ክሕዝ፤ እምነት ካለኦት ዜጋታት ምክባርን ብመሰረት እምነቱ ተግባራዊ ንምግባር ዘይምኸልካልን ማለት እዩ። ሓዲኡ ዓይነት እምነት ዝኸበረን ላዕለዎይን እቲ ካልእ ዓይነት እምነት ድማ ዝተናዕቐን ዝተሓተን ዘይምኻኑ ብግልፂ ምድንጋጉ ኣብ ሃገርና ኢትዮጵያ ማዕርነት ሃይማኖት ከምዝተረጋገፀ የመልክት።

መልመዲ 16

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ሃይማኖት እንታይ እዩ?
2. መሰል ማዕርነት ሃይማኖታት ክንብል ከለና እንታይ ማለትና ኢና?

መጠቓለሊ

መሰል ማዕርነት ደቂ ሰባት መሰረታዊ መሰል እዩ። ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ጉዳዮም ብናይ ዓርሶም ድሌት ንክካይዱ ኣብ ሕገ መንግስቲ ዝተደንገገ መሰል ዓርሰ ምምሕዳር ብተግባር ይግለፅ። ኣብ ርእሲ እዚ ህዝብታት ብቋንቋኦም ክጥቀሙ፣ ባህሎም ክዕብዩን ታሪኽም ክክናኹን ክለዉ መሰል ማዕርነቶም ተኸቢሩሎም ይበሃል።

መሰል ማዕረ ዕድል ትምህርቲ ምርካብ ኣብ ተግባር ምውዓሉ ኣብ ሃገርና ዕቤትን ልምዓትን ንምቅልጣፍ የኸእል።

ማዕርነት ሶታ ኣብ ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ዘሎ ኣሰራርሓ ኣድልዎ ጎዳኢ ልምዲ ንምትራፍ ዝጠቅም መሰል እዩ። መሰል ጉዳኣት ኣካል'ውን ብግቡእ ኩነት ምኽባርን ክኸበር ምግባርን ንኹልና ኣዝዩ ጠቓሚ ብምዃኑ ክንክን ፍቕርን ክነርእዮም ይግባእ።

ማዕርነት ሃይማኖት ኣብ ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ ዝተረጋገፀ መሰል ዜጋታት እዩ። ስለዝኾነ ድማ ሓደ ናይቲ ካልእ ሃይማኖት ብምኽባር ብሰላም ሓቢርካ ምንባር ዝግባእ እንትኾን ንዕቤት ሃገር እውን ዝለዓለ ረብሓ ኣለዎ።

ኣገደስቲ ቃላት

- መሰል:- ሓደ ሰብ ክረኽቦ ዝግባእ ዝኾነ ዓይነት ረብሓን ግልጋሎትን ምሉእ ክብርን ወዘተ ዝገልፅ ቃል እዩ፤
- ባህሊ:- ናይ ሓደ ህዝቢ፣ ሃይማኖቱ፣ ኣነባብራኡን ልማዱን ወዘተ ዝገልፅ ቃል እዩ።
- ብሄር፣ ብሄረሰብን ህዝብን:- ሓበራዊ ባህሊ፣ ቋንቋን ታሪኽ ዘለዎምን ኣብ ሓደ ክባቢ ዝነብርን ህዝቢ/ ማሕበረሰብ፤
- ብሬል:- ምርኣይ ዝሰኣኑ ወገናት ንመፅሓፊ ዝጥቀሙሉ ወረቐት ዝመስል ነገር፤
- ኣድልዎ:- ኮነ ኢልካ ንሓደ ወገን ጎዲእኻ ንኻልእ ወገን ናይ ምጥቃም ተግባር ወይ ዝንባለ፤

ማዕርነት:- ከይተበላለፅካ እቲ ትኸክለኛ ወይ ግቡእ ደረጃ ብፅሒት ምርከብ፤
/ሃይማኖት፣ ዓርሰ ምምሕዳር፣ ቋንቋ ስራሕ/

ልፍንቲ:- ኣብ ከባቢ ገፀር ቡብተራ ዝግበር ሜላ ምትሕግጋዝ

ወፊራ :- ንብዙሓት ሰባት እናብልዑን እናስተዩን ብሓባር ኮይኖም
ብምትሕግጋዝ ዝስርሑዎ ስራሕ፤

ፍልፍል ከሳቴብርሃን /1951 ዓ/ምን መዝገበ ቃላት
ኣምሓርኛ /1993ዓም / ከምዝሰማማዕ ተገይሩ ዝተወሰደ።

መጠቓለሊ ሕቶታት

I. ነዞም ዝስዕቡ ምሉእት ሓሳባት ዝሓዘዎ ሓሳብ ትኸክል እንተኾይኑ
“ሓቂ” ትኸክል እንተዘይኮይኑ “ጌጋ” እናበልኩም መልሱዎም።

1. ባህሊ ኩነታት ኣነባብራ ደቂ ሰብ ብኸፋል ዝገልፅ እዩ።
2. ተሓጋጊዝካ ብሓባር ምስራሕ ኣብ ሃገርና ዝተለመደ ጠቓሚ ባህሊ እዩ።
3. ትሕቲ ዕድመ መርዓ ኣብ ጠቐምቲ ዝኾኑ ተግባራት ክንምድቦ ንኸእል ኢና
4. መሰል ዓርሰ ምምሕዳር መግለፂ ማዕርነት እዩ።
5. ማዕርነት ፆታ ኣብ መንጎ ደቂ ተባዕትዮን ደቂ ኣንስትዮን ኣፈላላይን ኣድልዎን ክፍጠር ዝገብር እዩ።

II. ኣብ ትሕቲ ፊደል " ሀ " ንዝተዘርዘሩ ዝሰማማዕ ኣብ ትሕቲ "ለ" ካብ
ዘለዉ እናመረፀኩም ኣዛምዱ።

ሀ

ለ

1. ማዕርነት ደቂኣንስትዮን ደቂተባዕትዮን	ሀ. ንዓቢይቲ ምኽባር
2. መግለፂ መንነት ብሄራት ብሄረሰባትን፣ ህዝብታትን	ለ. ቋንቋ
3. ኩሉ ሰብ ሃይማኖቱ ናይምኽታል መሰል	ሐ. ማዕርነት ሃይማኖት
4. ፅቡቕ ስነ-ምግባር	መ. ማዕርነት ፆታ
5. ፍሉይ ደገፍ ዘድልዮም ክፋላት ሕብረተሰብ	ረ. ጉዳይት ኣካል

III. ነዞም ዝሰዕቡ ባዶ ቦታታት ብትኽክለኛ ቃል ወይ ሓረግ ምልኡ፡፡

1. ኣብ ገፀር ሃገርና ቡብተራ ዝግበር ናይ ሰራሕ ምትሕግጋዝ ይበሃል።
2. ህፃናት መፍትሒ ኣፍ ቋንቋኦም ካብ _____ ፣ _____ ን _____ ክመሃሩዎ ይኽእሉ።

IV. ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ቅኑዕ ዝኾነ መልሲ ምረፁ፡፡

1. ካብ እዞም ዝሰዕቡ መማረፅታት ዓርሰ ምምሕዳር ብሄራት ብሄረሰባትን ህዝብታትን ዝህቦ ጥቅሚ ዝኾነ ኣየናይ እዩ?
 - ሀ. ኣብ ከባቢኦም ልምዓት ንምምፃእ
 - ለ. መሰል እቲ ህዝቢ ንምኽባር
 - ሐ. ምስ ካልኦት ህዝቢ ተኸኣኢልካ ንምንባር
 - መ. ኩሎም ትኽክል እዮም
2. ካብ እዞም ዝሰዕቡ መማረፅታት መሰል ማዕርነት ተምሃሮ ኣብ ቤት ትምህርቲ ዘይገልፅ ኣየናይ እዩ?
 - ሀ. ኣብ ክፍሊ ትምህርታዊ ሕቶ ምሕታት
 - ለ. ኣብ ዝተፈላለዩ ክለባት ምስታፍ
 - ሐ. ኣብ ሰዓት ትምህርቲ ፀወታ ምፅዋት
 - መ. ንተምሃሮ ኣብ ዝምልከቱ ጉዳያት ሓሳብ ምሃብ
3. ሰብኣዊ መሰልን ክብርን ደቂ ኣንስትዮ ዝትንክፍ ኅዳኢ ዝኾነ ተግባር ኣየናይ እዩ
 - ሀ. ትሕቲ ዕድመ መርዓ
 - ለ. ምኽንሻብ ንገል ኣንስተይቲ
 - ሐ. ወዲ ተባዕታይ ዝሰርሖ ስራሕ ምስራሕ
 - መ. 'ሀ' ን 'ለ'ን

4. ንጉዳ-አት አካል ክግበሩሎም ካብ ዝግብኡ ደገፋት ሓደ ዘይኮነ፤

ሀ. ፍቕርን ክንክንን

ለ. ምግላልን አድልዎን

ሐ. ሓገዝቲ ናውቲ ትምህርቲ ምቕራብ

መ. መሰሎም ብማዕረ ደረጃ ምኽባር

5. መግለጺ ባህሊ ሓደ ህዝቢ ክኸውን ዝኸእል አየናይ እዩ?

ሀ. አከዳድና

ለ. አመጋግባ

ሐ. አገላልፃ ሓጎስን ሓዘንን

መ. ኩሎም ትኸክል እዮም

V. ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ሓፂር መልሲ ሃቡ፡፡

1. ተምሃሮ ብቋንቋኹም ምምሃርኩም ዝረኽቡኩምዎም ጥቕምታት ጥቕሱ።

2. አብ ቤት ትምህርትኹም ተሳትፎ ደቂ አንስትዮ ተምሃሮ ንምዕባይን ቀፃልነት ክህልዎ ንምግባርን ዘኸእሉ ሜላታት ብሓፂር አረድኡ።